

SUCEAVA

IULIE—AUGUST 1933

An VIII
1933

FĂT-FRUMOS

Nr. 4

Director : LECA MORARIU

Ioan Cârdei

C. PORUMBESCU

80 ANI DE LA NAȘTEREA LUI C. PORUMBESCU

111382

3.152

935.112

FĂT=FRUMOS

An VIII
1933

DIRECTOR: LECA MORARIU

Nr. 4

Delavrancea și Italia

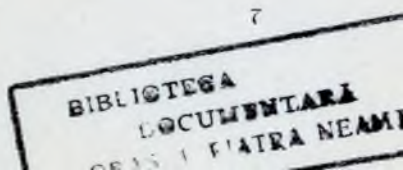
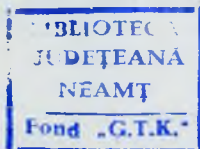
„O, frumoasa Italie cu cerul ei vioriu și adânc, cu soarele ei potop de lumină și de viață, cu pământul acoperit cu vii, cu iasomie și cu portocale . . . Italia cu nopțile argintii, cu năpraznicile clădiri, cu cântăreții și tragedienii săi svăpăiați și nemuritori — fericită Italie, grădina lumii, basmul popearelor“ ¹⁾.

În literatura română au fost mulți, scriitorii cari au iubit Italia, cu cântat-o și au admirat-o: Conachi, Asachi, Alecsandri, Negri, Eminescu, Duiliu Zamfirescu. Dar dintre toți, după Alecsandri, nu mai Delavrancea a scris un atât de entuziast imn Italiei. Delavrancea cunoștea bine limba italiană ²⁾ și a vizitat de două ori Italia. Prima călătorie o face în 1881, când mergea la Paris, după ce terminase Universitatea din București, spre a-și lua doctoratul în drept. Vizi-tează mai întâi Trieste cu pitorescul palat Miramare și apoi Genova și Spezia. Nu se cunosc impresiile lui Delavrancea avute în Italia, se știe numai că el s'a oprit aci mai mult decât îi cerea itinerariul și aceasta ne lămurește destul. A doua călătorie, mai lungă, făcută numai din dorul și dragul Italiei, cade în 1895 când Delavrancea se manifestase acu în literatură și în viața publică. De data aceasta vizitează Veneția, Milanul și Florența. E curios faptul că nu s'a coborât până la Roma, dar se poate explica prin pasiunea ce o avea pentru aria renașterii pe care a putut-o urmări deplin la Florența.

Delavrancea a iubit Italia cu toată ardoarea sufletului său tânăr, romantic și entuziasmat de tot ce e hogăție de sentiment și de frum-os. În Italia au născut simpatia cele mai puternice ale vieții sale: Gioconda aci a surâs acel prim surâs dublu care l-a urmărit mereu și pe care l-a eternizat în ultima sa dramă „A doua conștiință“. Aci

¹⁾ Delavrancea, *Liniste*, Ed. Socec, 1911, p. 69—70.

²⁾ Cu prilejul venirii în București a 30 deputați italieni Delavrancea a ținut un discurs în italienește.

și-a scris Dante „Divina Commedia“ care era cartea lui de căpătâi. Aci a murit Carducci, despre a cărui viață și operă a rostit una din cele mai avântate conferințe ale sale.

* * *

Două șiruri deosebite de suflete omenești au pelerinat în cursul veacurilor spre frumusețile eterne ale Italiei. Într'unul erau cei ce doriau soarele, cântecul și dragostea. Era șirul lung al școalei romantice a cărei supremă țință exotică era Italia: Mérimée, Lamartine...

Ceilalți, pușinii veniau smeriți să-i adore gloria trecutului și forța oamenilor de azi, veniau ca la un Isvor sfânt să-și tămăduiască sufletul și să ia viață nouă: Sunt aceștia pelerinii geniali Shakespeare¹⁾, Goethe, Stendhal...

La Delavrancea putem distinge aceste două maniere de a vedea Italia. În nuvelele „Sentino“ și „Fanta-Cella“ e cu totul romantic, în discursul „Giosue Carducci“ însă, e liber de orice tendință, cunoaște adevărata față a Italiei și-i admiră pe aleșii ei.

Schița „Fanta-Cella“ este concepută de autor în plimbările sale pe malurile Adriatice, când atât de tânăr încă, purta în suflet durerea unei iubiri de care a trebuit să se despartă. În cadrul acesta exotice el imaginează pe femeia iubită sub chip de păstoriță ideală, ca din alte țărâmur.

„La Miramare cerul e albastru ca o boltă de peruzea. Marea se îndoaie în cute de smarald, bătând malurile golfului și prelingând licărișul zării, arcuit din lagunele Venetiei, până în livezile Iliriei... Și nu e dor, nu e farmec și cântec de dragoste pe care călătorul să nu-l simtă izvorind de pretutindeni, din pânza ce lincăe molatec și din albia țărâmurilor cu grădini de chiparoși și portocali“²⁾.

Pe aceste maluri trăesc Fanta, pescarul și Cella, păstorița. Și numele lor, autorul le unește într'un sunet armonios de cântec „Fanta-Cella“ și viața le-o unește într'o dragoste tipic romantică:

„De unde vii Cella, odor din lumea fără carne, fără ură, de unde vii?“

„De unde vin toți și calc pe unde nimeni nu atinge,“ îmi ră-

¹⁾ Există legenda că Shakespeare a fost cândva în Italia. Chiar dacă nu a fost în realitate, spiritul lui a călătorit în această țară din care și-a ales subiectul pentru multe din dramele sale.

²⁾ Delavrancea, *Între vis și viață*, Buc., Edit. Socec, 1928, p. 129.

punse ea, mângâindu-și iedul grivei ce-o împungea cu coarnele drept și țepene.“

„Unde te duci Cella, unde te duci?“

„Dincolo de lume, pe unde nimeni nu mă poate urma“¹⁾.

Dar dragostea lor s'a isprăvit trist: Fanta a păcăuit și Cella s'a aruncat în mare. Și totuși: „Cine iubește nu mai moare“.

Această schiță a fost una din cele mai dragi scrieri ale lui Delavrancea, poate pentru că și-a eternizat imaginea femeii iubite, poate pentru că a reușit să-i dea forma cea mai armonioasă. Proza-torul extremist romantic-realistic, cum s'a dovedit în „Sultănica“ și cum va rămâne în multe din nuvelele sale, atunci când scrie „Fanta-Cella“, se transformă cu totul în poet. Dragostea și munca pe care a depus-o la alcătuirea acestui cântec al inimii sale, au produs o operă de cizelare artistică asemenea miniaturilor lui Benvenuto Cellini. Italia cu farmecul ei a dat stilului său coloritul exotic al cerului și unduirea sonoră a mării. Fraza formată din propozițiuni scurte ce intră una într'alta, unite melodios, are cadență de imn sacru cu rezonanțe din Cântarea Cântărilor.

Substratul acestei scrieri, pe care am putea-o numi poem, e profund romantic. Avem trăsături auto-biografice, avem fiorul iubirii corespunse dar străbătute de gândul și realitatea morții, avem accente de misticism și avem cadrul plin de miraj exotic; toate aceste elemente formau materialul preferat al școalei romantice.

Pe când schița „Fanta-Cella“ reprezintă poezia Italiei așa cum au simțit-o romanticii, „Sentino“ reprezintă tipul Italianului văzut de romantici. La chip e frumos, „are plete lungi și negre ca niște șurupuri“, are ochi tot negri și priviri scânteetoare. Ca o păpușă mecanică creată de meșteșugari poeți, el nu știe să articuleze decât anumite fraze tipice și expresive: „trăiască soarele“ — „trăiască iubita mea cu ochii negri“ — „trăiască Italia“. Mai știe să injure, să plângă și mai ales să cânte. Dacă învărți mai mult șurupul păpușei mecanice atunci auzi un cântec dulce:

„Iubita mea, ești frumoasă când aluneci pe marea albastră, când sui pe lava Vezuviului, când mi-apari în fundul răzoarelor, dar ești mai frumoasă în brațele mele. Iubita mea ești frumoasă când îngenunchi la Madonna, când zâmbești răsfățată de privirile trecutătorilor, când plângi înțepată de ghimpii măceșului, dar ești mai frumoasă când oftezi în brațele mele. Iubita mea și dacă e să-ți spun

¹⁾ Delavrancea, op. cit. p. 134.

drept, ești frumoasă Duminica în hainele gătănate cu fir, dar ca Duminica noaptea când n'ai nimic pe tine... niciodată nu ești mai frumoasă¹⁾.

Sfârșitul îl bănuiam dela început: acest Sentino, care a început ca lucrător în piatră, în țări străine, nu putea isprăvi — după teoria romantică — decât ca tenor la opera din Napoli!...

Față de celalt scris al lui Delavrancea aceste două schițe cu eme din viața italiană prezintă câteva note distincte.

În toate scrierile lui Delavrancea, dar mai ales în dramele sale, avem cuvinte și fraze întregi poetice, răsfirate cu abundență printre pagini. Nicăeri însă, nu găsim pasagii poetice, de sine stătătoare, împărțite în strofe ca în aceste schițe. Dialogul dintre Fanta și Cella și cântecul iubitei din „Sentino” — sunt pasagii cărora nu le ipesc decât rima pentru a-l consacra pe Delavrancea poet.

Importanța covârșitoare pe care o dă dragostei în schița „Fanta-Cella”, formează iarăși un element rar dacă nu chiar unic din scrisul lui. În toate lucrările sale, interesul principal se îndreaptă și se concentrează asupra unui element deosebit de dragoste: în „Sultânica” se descrie un suflet unic prin sensibilitatea-i exagerată. În „Irinel” se descrie timiditatea, în „Apus de soare” vitejia, în „A doua conștiință” se pune problema metempsihozei: nicăeri nu se descrie numai dragostea, ca în „Fanta-Cella”.

Peisagistul care se dovedise cu destoinicie în primele sale lucrări, se îmbată acum de culorile vii, de armonia întreagă care domnește în această țară. Stilul lui se colorează mai mult, devine mai viu. Peisagiul lui Delavrancea este de acum exotic și va rămâne astfel aproape în toată opera sa.

Acestea sunt aporturile, de o importanță destul de semnificativă, pe care le-a adus Italia, scrisului lui Delavrancea.

Dar Italia acestor prime lucrări, este numai Italia peisagiului exotic, a dragostei, și a poeziei. La acest aspect exterior s'au oprit aproape toți romanticii români și străini. Delavrancea, cu curiozitatea inteligenței sale cultivate nu se putea opri aci. El privește dincolo de acest feeric tablou și pătrunde adânc în viața culturală a Italiei. Studiază arta renașterii prin opera lui Vasari, literatura și viața Italiei vechi prin opera lui Dante și a Italiei moderne prin opera unui Leopardi și Carducci. Pe acești trei poeți ai Italiei i-a studiat cu predilecție și a tradus cu pricepere, pasagii din opera lor. Dar în afară

¹⁾ Delavrancea, op. cit. p. 100—101.

de frumusețea literară pe care a admirat-o a găsit sentimentul patriotic, atât de puternic la toți literații Italiei dela Dante și până la epoca risorgimentului.

Îndemnat de această dublă admirație a culturii și a patriotis- mului italian, îndurerat de vestea morții lui Carducci, el ține în Aprilie 1907 în sala Ateneului conferința „Giosue Carducci”.

Notele stenografice cari au apărut în „Convorbiri literare” (Nr. 4 anul XLI, Aprilie 1907) menționează dela început aplauze furtu- noase. E sigur că conferința, așa cum a fost vorbită, a avut mai mult farmec, decât cum o vedem azi scrisă. Ea poate fi un exemplu a deosebirii dintre o conferință scrisă și una rostită.

Conferința aceasta nu are nici plan nici idee principală; ea a fost concepută cu entuziasm răsfoind volumele de versuri ale lui Carducci — și așa, tot cu entuziasm a fost redată publicului care dacă la sfârșit n’a avut o idee clară despre opera lui Carducci, a știut însă cine a fost Carducci. Delavrancea îl aseamănă pe rând cu vi- jelia, cu soarele strălucitor, cu un râu de munte, când plouă și vine furtunos și rumpe tot ce-i stă în cale. Ideia clară că Giosue Carducci a fost un temperament puternic, fără frâu și plin de pa- siune pentru țară — asta a rămas cu siguranță în mintea publicului, mai ales că figura și gesturile oratorului, egal de pasionante, nu fă- ceau decât să întărească ideia.

O întreagă generație de artiști l-a pregătit pe cel mai mare poet modern al Italiei. „Carducci încheie teoria artiștilor cari nu au visat altceva mai mare decât risorgimento al Italiei ¹⁾”. Printre aceste su- flete trecute, cel mai mare a fost Leopardi pe care Delavrancea îl numește atât de bine „lumină extraordinară trăind pe un cadavru ²⁾”.

Din viața trecută el își alege simbol și conducător pe Dante. Cu el se aseamănă Carducci. Ca și Dante, Carducci urăște pe in- diferenți, ca și Dante, Carducci se cufundă în iadul durerii, și Giosue Carducci cântă „Imnul Satanei”, care nu e pentru el decât Prometheu acela care prin revoltă a dat lumină oamenilor.

Din lumea contemporană el slăvește pe Victor Emanuel ca pe un nou Mariu al Italiei, crede în Garibaldi pe care îl cântă în „Dopo Aspromonte” și admiră plin de dragoste pe regina Marghe- rita căreia îi trimise „Oda barbara”.

¹⁾ Delavrancea, Giosue Carducci „Conv. lit.” 1907 pag. 354.

²⁾ Delavrancea, op. cit., p. 354.

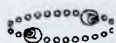
Nimeni n'a cântat deasemenea mai frumos revoluția franceză decât el în „Ça ira“.

Carducci este poetul care întrunește aspirațiile Italiei și ale lumii întregi timp de 50 de ani.

Forma versurilor lui e însuși temperamentul lui. El obișnuiește limba italiană la muzica aspră și puternică a versurilor lui Horațiu, pe care îl citește ca un barbar fără a-l scanda. Exemple ale limbii sale unice în care fiecare cuvânt e un giuvaer sunt poeziile sale: „Il bove“ și „Alle fonti del Clitunno“, pe care Delavrancea le traduce aproape în întregime.

Cuprins de atmosfera mitologică a poeziilor lui Carducci, Delavrancea încheie acest discurs comparând Italia cu Niobe care și pierde pe rând toți copiii. Italia l-a pierdut acum pe ultimul ei copil genial, pe Giosue Carducci... Dar... și acum într'un moment de puternică profecie atât de surprinzătoare pentru noi cei de azi, el vestește pe omul mare al Italiei de acum, pe Mussolini...: „va veni timpul nobilei patrii ca să-și revadă iarăși pe alesul său trecând grațiile și vestind lumii că Italia este falnică și în fruntea popoarelor“.

Virginia Zoe Giorgi-Alberti

Ciprian Porumbescu elev al „gimnaziului superior greco-oriental“ din Suceava

Datorită bunăvoinței d-lui director V. Burduhos și cu concursul d-lui profesor Const. Botezat și al d-lui bibliotecar Wilhelm Stransky, am putut să extrag, din matricolele școlare (Hauptkatalog) pe anii de studii 1863/4—1871/72, certificatele elevului Ciprian Porumbescu, pe atunci Golembiowski, fiul preotului „Heraklius“ și chiar „Herakles“.

Datele ce le putem culege din ele nu sunt lipsite de interes, fiind de natură a completa imaginea individualității lui, a omului, care ne preocupă tot atât de mult ca și compozitorul. Vom spiciu deci tot ce e mai caracteristic și mai important.

Și mai întâiu ne oprește atențiunea data nașterii: 14¹⁾ Octombrie 1853, nu 1854, cum știam până acum, încât astăzi Ciprian Porumbescu ar fi octogenar.

¹⁾ Data e după stilul nou, deci 2 Octombrie vechiu, când e chiar hramul Sf. Ciprian.

E firesc apoi să ne intereseze cu deosebire notele la muzică (Gesang). Profesor îi era Ștefan Nosievici, compozitorul marșului „Drum bun, toba bate” și al lui „Măi Tătare” și întemeietorul primei societăți muzicale în Suceava. Mediile lui Ciprian la cântare sunt cele pe care le așteptăm : „vorzügliche Leistungen” (numai odată „sehr befriedigende Leistungen”), din clasa I—III, apoi mereu „vorzüglich” (cu singura excepție a semestrului I din clasa VI, unde e „lobenswert”). În clasele VII și VIII nota la muzică lipsește : maestrul Nosievici murise, la 1869. Dar Nosievici predă și matematicile — și s’ar putea ca mediile bune la materia aceasta să fi fost influențate de simpatia profesorului pentru bunul cântăreț : lobenswert, sehr befriedigend, befriedigend in jeder Hinsicht, recht befriedigende Leistungen. Totuși, în clasele V și VI nu mai e decât „genügend, la același Nosievici. Urmându-i acestuia la matematici profesorul Knauer, Golembiowski cade, în clasa VII, chiar la „nicht genügend”, pentru a se avânta, ca repetent, dela „genügend” la „lobenswert”, iar în sem. I al clasei VII, la profesorul Karl von Mohr, chiar la „vorzüglich”. Cazul acesta de ridicare eroică din cădere e tipic, repetându-se și la alte materii.

În cursul inferior e elev mijlociu, cu media „befriedigend” — și cu conduita ireproșabilă („tadellos”) și „laudabilă” (lobenswert). Dar și aice, la conduită, o cădere, în semestrul I al clasei IV : „nicht entsprechend”, cu mențiunea : „infolge erwiesener und eingestandener grober Verletzung der dem Katecheten Beldean schuldigen Achtung”. Tipicul conflict, la vârsta critică, cu catechetul, care predă și limba română.

„Atenția” (Aufmerksamkeit) lasă de dorit ; dacă în clasa I-a era încă „teilnehmend”, în sem. II cetim „oft abgelenkt, meist teilnehmend”, iar din clasa II înainte „bisweilen zerstreut” și „oft abgelenkt”. Noi cei de astăzi, înțelegem încotro putea să fie îndreptată această atenție „distrată”, „abătută” a lui Ciprian și înțelegem deci că și sânguinta nu putea fi decât „wechselnd”, „den Fähigkeiten nicht entsprechend”, „hinreichend”, apoi, în cursul superior, „ungleichmässig” și chiar „gering” (nota cea mai rea), iar nota la conduită, în cursul superior numai „entsprechend”, ba chiar „minder entsprechend”, cu motivările : „wegen häufiger Ruhestörung”, „wegen willkürlichen Ausbleibens vom Unterricht”, „wegen Mangel an Pflichtgefühl”. Tot așa înțelegem de ce în cursul superior, când preocupările muzicale se accentuau, când Ciprian era dirijor de cvintet

instrumental și de cor, elevul, care, în sistemul „locațiunii“, deținuse în clasa II locul 10 din 40, era deci printre cei dintâi, a putut să ajungă, în clasa VI, al 25-lea din 28, deci aproape ultimul.

„Forma exterioară a lucrărilor scrise“ (äußere Form der schriftlichen Aufsätze) fluctuează: „nicht immer genug sorgfältig“, dar apoi o ridicare: „meist rein und sorgfältig“; „mitunter flüchtig“, „flüchtig, dabei leserlich“, „oft unordentlich“, „nachlässig“ — dar și „entsprechend“, „legal“ și „rein“.

Absențele sunt numeroase, mai numeroase în cursul superior; în clasa VII: „109, die meisten nicht gehörig entschuldigt, ausserdem viele Verspätungen“. Cele nemotivate le motivăm noi astăzi, postum, prin preocupările muzicale; dar încă de pe atunci, din anul 1870, se mai anunța și *boala*: în semestrul II (clasa VII) cetim mențiunea: „begab sich zur Herstellung seiner angegriffenen Gesundheit nach Hause“. Toamna se prezintă apoi la examen, dar numai la trei materii (matematici, științe naturale, filosofie) și cade; renunță a-și mai încerca norocul la celelalte, rămâne repetent. Și acum asistăm la cea mai frumoasă sfortare a talentatului tânăr, lovit în ambiția sa: ca repetent se ridică la locul 5 (din 18 elevi). Iată certificatul acesta, cel mai bun pe care l-a obținut:

Sittliches Betragen: entsprechend, Fleiss: hinreichend, Religionslehre: lobenswert, Lateinische Sprache: genügend, Griechische Sprache: befriedigend, Deutsche Sprache: lobenswert, Romanische Sprache: vorzüglich, Geographie und Geschichte: befriedigend, Mathematik: lobenswert, Naturwissenschaften: vorzüglich, Philosophische Propädeutik: lobenswert, Zeichnen: befriedigend.

În semestrul I al clasei VII, o vertiginoasă cădere, cea mai mare: este iarăși aproape ultimul, locațiunea 11, din 13 elevi; „nicht „genügend“ la latină și elină și „ganz ungenügend“ la geografie și istorie.

La 15 Martie 1873 trece „examenul de maturitate“, cu „befriedigend“ la limba română, geografie, istorie și filosofie și „genügend“ la celelalte materii, comisiunea examinatoare fiind compusă din: Iosef Marek, inspector școlar al țării Bucovina (fost primul director, de frumoasă amintire, al gimnaziului din Suceava), Johann Limberger (directorul gimnaziului, pedant „ucigaș de spirit“ și înversunat românofag, cum ni l-a prezentat Constantin Morariu în memoriile sale): Ștefan Repta, frații Samuil și Dimitrie Isopescul, Joh. Križ (pedagog de elită, adevărat părinte al elevilor), și preotul George Gri-

gorovici, care preda româna și religia.—Un amănunt ce trebuie reținut e că în clasa IV se înscrie și la limba italiană — preludiu la „Souvenir de Nervi“...

De prin clasa VI, elevii erau ținuți să declare ce carieră au în vedere; deci, la rubrica „künftiger Beruf“, cetim întâiu „Medizin“, apoi în clasa VII „Technik“. Dar e mai presus de orice îndoială că, fie cu medicina sau cu tehnica, Ciprian al nostru, având în vedere Viena, visa la Conservatorul de muzică, de care nu era să aibă parte în așa măsură cum doria și cum ar fi meritat...

Și iată cum, din datele aride ale cataloagelor, învie chipul unui băiat de talent și cu frumoasă creștere de acasă, care însă apoi, frământat de vârtoarele adolescenței și de patima artei, nu mai poate face față deplin exigențelor școlii, dar luptă frumos ca să se mențină.

Victor Morariu

De-ale Cirebirilor III

Texte istro-române din Jeciän

(Sfârșit)

4. Țiganu dujnicu alu grofu

Cela țigan a fost dujăn alu grofu. Acmo grofu l-a vrut chia zdreni despre=a lui cmetie¹²⁴), ali neca dugu=l' plate. Acmo lu țiganu a fost frica cu ce=l' va dugu plati. Ie av poșnit misli ce are de face.

Atunce s=au ie tofile gho raspol'at¹⁴). Pac s=av namărcit¹²⁸) (ali: namajit) cu șmir¹²⁶). Atunce=av mes la grofu: Atunce au se grofu ustrașit; și=l întreba: — Ce=ș⁵⁸) tu de ur?¹²²) —

— Io sām — zice — Domnu — au țiganu zis. Și=l întreba: — Cum — zice — tu stai¹²⁷) cu omiri? —

Grofu zice: — Bire! —

E țiganu=l întreba: — Iuva=s a tel' fecior, grofule?⁵³) —

Grofu zice: — N=am io fecior!¹²⁸)

— Șa ce, ți=au pomorit?¹²⁹)

— N=av! N=am n=avut. —

Atunce țiganu: — Ver — zice — tu lasa¹³⁰) cela dugh alu țiganu, io=ț voi fecioru face. —

Grofu zice: — Voi! Voi lasa tofile dug. —

Țiganu=l' zice: — Ala, — zice — cl'ema mul'ara, grofule⁵³), remi¹³) fecioru face! —

Grofu au cl'emat mul'ara și l'au spus che se vor dugu lasa alu țiganu, che : „ceasta²⁷⁾ ie Domnu, ce=i ancî ; che na⁶³⁾ va fecioru face“.

Atunce grôfița¹³¹⁾ zice che ra bire fi. E țiganu, ni cincî, ni șase¹³²⁾ : — Grofițo, ămna cu mire în⁷⁾ pat ; rem¹³⁾ fecioru face ! — E grofu necca zeda¹³³⁾ porta ...

Grofu a vlat⁶⁾ zeda și mes=av tustrei la pat, în cambra. Atunce s=au țiganu cucat cu grôfița și ... poșnit=a fecioru lucra. E țiganu av poșnit pîrdi (ali : cu pîrdețu hiti)¹³⁴⁾. Și țiganu zice ale²⁴⁾ grofițe : — Nu pîrdi¹³⁴⁾, che nu rem¹³⁾ ști fecioru face ! —

Atunce grofu svite cu zeda ...¹³³⁾ Și cînd av avzit che se cu pîrdețu hite, av mes afara. Țiganu viche : — Grofule, nu purta zeda afara, che nu rem¹³⁾ vede fecioru face ! —

Ala grofu s=av milit¹³⁵⁾ cea nazirui ...⁷⁹⁾ Av mes afara, și cu zeda ...

Și cînd au iel' facut vechî ce=av avut de face, av afara ieșit. Și zice țiganu ; — Grofule⁵³⁾, din ce n=ai svîtit cu zeda, che reș fecior fost face ! ...¹³⁶⁾ —

Cînd s=av grofița obabit, o feta țiganca¹³⁷⁾ facut ! Atunce=au grofu ăniurbat țiganu. Și zice : — Tu ai zis che=r fecioru face ; pac ăi feta ! —

E țiganu=l' zice : — Ce=ai zeda¹³³⁾ dus afara, grofule ? Cîm mie nu s=a vezut, nu s=a vezut ce lucru ! Ăm rei fost sfiți¹³⁴⁾, reș fecior fost face¹³⁷⁾. Tu=ș strimb¹³⁸⁾ ! Nu=sm io ! ... —

Auzită în 8 Septemvrie 1927 dela acelaș *Mate Turcovič Rade* din Jeliân.

5. Cum prevtu poștu fire

Fost=av preutu carle n=au vechî lucrat misa, pac av mes ăn pension¹³⁹⁾. Vlat⁶⁾=ăși=av un hlapăt de virtù naciniui¹⁴⁰⁾. E hlapātu av avut cu sire păre și cebula¹⁴¹⁾.

Pac a verit podne (ali : po de zi) și hlapātu av mes¹⁴²⁾ merinda cea păre și cebula. Verit=av prevtu la ie, pac ăl=av zis : — Hlapătule⁵³⁾, viro tu cu mire în⁷⁾ casa ! — Și mes=av.

Atuncea l'=av prevtu dat carne și zema. E fost=av vilite¹⁴³⁾ (ali : post)¹⁴⁴⁾ ; e prevtu zice : — Hlapătule¹⁴⁵⁾, vle=ț⁶⁾ merăncă ! —

E hlapātu n=a vrut c=a fost post. Prevtu zice : E che⁷⁵⁾ che nu ver mînca ?

— Che=i post ! Prevțule, voi cînd aț misa lucrat, aț cuvîntat che nu se cuteza carne minca în post. E che ⁷⁵⁾ che acmo se pote minca ? —

E prevțu=l' zice : — Vezi tu, hlapățule, ra toț omiri astez carne minca, ra fi po dvaiset lire ; așa noi înși ²⁸⁾, prevți și cel'i ștudenți ¹⁴⁶⁾ mincam ¹³⁾, pac nu=i neg po șest ¹⁴⁷⁾ (ali : po șase) lire ! Cea=i slujba a nostra, cum ne=av papa=nvețat ¹⁾ și bișcopu ¹⁴⁸⁾ ! . . . —

Auzită în 7 Septemvrie 1927 dela acelaș *Mate Doricici Martinina* din Jeian.

Leca Morariu

NOTE

¹²⁴⁾ Lexic. : Etimon. slovenul *kmetija* = gospodărie, conac.

¹²⁵⁾ Lexic. : Etimon. croatul *mrčiti* = a înegri, păta, cotozi, murdări ; împușca. Cf. și Nota 100.

¹²⁶⁾ Lexic. : Etimon. german. *Schmiere* = unsoare, dohot, păcură.

¹²⁷⁾ Semant. : Verbul *stavu* cu accepțiunea *trăiesc, petrec, o duc* (cf. Mor., „Făt=fr.“ 1928, 7 și 1931, 21).

¹²⁸⁾ Sint. : Topica *n=am io fecior !*

¹²⁹⁾ Derivație : Cf. Mor., D. C. II 14 Nota 35.

¹³⁰⁾ Semant. : Verbul *lasa* cu accepțiunea *a ierta, a păsuî*, în fraza : „ver lasa cela dugh“.

¹³¹⁾ Derivație : *grôțifa*. Cf. și Mor., L. fr. n. 172.

¹³²⁾ Locuția „ni cîncî ni șase“, corespondenta dacoromâneștii *nici una, nici două*. Cf. și : „nici cîncî, nici șase, me(r)s=am casă“ Pop. II 6 ; „E Marco, ni cîncî ni șase, verit=a . . .“ Mor., L. fr. n. 52 ; „omu, ni cîncî ni șase, a vlat vesla . . .“ Mor., L. fr. n. 140.

¹³³⁾ Lexic. : Etimonul acestui *zedă* ?

¹³⁴⁾ Locuția *hites cu pîrdețu*, atît de . . . apropiată locuției „l'=a hitit din pușce“ Mor., L. fr. n. 36 ; „cațat=a pușca che va hiti“ Mor., „Făt=fr.“ 1928, 145. Cf. : „hitit=a cu un prdeț“ Wgd. Jb. I 154/5 ; „hitit=a cu at“ Wgd. Jb. I 154/5 ; „hitit=a cu treile“ Wgd. Jb. I 154/5 ; „hitit=a cu ur“ Mor., L. fr. n. 62 ; „hitit=a cu doile“ Mor., L. fr. n. 62. Apoi, varianta : „Cînd . . . trei pârț hitire“ Mor., L. fr. n. 62 — și verbul *pîrdesc* („asiru nazat cu treile pîrdit=a“ Mor., L. fr. n. 62).

¹³⁵⁾ Lexic. și derivație : Cf. slovenul *smiliti=se* = a se îndura, a se încrîncena ; a regreta. Aice derivat din *mile*. Locuția : „l'=a verit mile pre ȳrime dupa ie“ Mor., L. fr. n. 54.

¹³⁶⁾ Morf. : Împotriva lui Pușcariu care voia să precizeze (Pușc. II 184) că în Jeian condiționalul perifrastic al preteritului ar fi avînd schema (dacoromână) *verbul auxiliar reș + infinitivul auxiliar fi + participul verbului predicativ* (deci : „Se pinez avuru, reș fi și io cumparat case și pemint și rer fi aflat omiri și la mire ceva“ Ștefan Nanu, *Der Wortschatz des Istrischen* 1895, 44), iar la Ucĭcari schema *acelaș auxiliar reș + perfectul auxiliar fost + infinitivul verbului predicativ* (deci : „se nu rei fost be dupe mire, rei fost fi pogubite“ Wgd. Jb. I 130/11) — stabilim noi (cfr. și Mor., „Făt=fr.“ 1928, 53 Nota 14 și Mor., Not. 8) că schema covârșitor prevalentă (în Jeian, poate chiar generală !) atît la Jeianeni cît și la Ucĭcari, e cea

specific istroromână, deci a) la Ucicari: „se nu tu rei fost scuta pul'itu rei fost fi și tu pl'erzute“ Wgd. Jb. I 132/13; „se reș fost mai lunghe ml'ave ve cu mire, inche le reș fost maimun dura“ Wgd. Jb. I 148/16; „re fost munca prevtu“ Pop. II 46; „Tu nu rei fost valei“ [Susn'evița] Mor., „Făt-fr.“ 1927, 181 și 182; „Se rei voi fost și che va astez plofi, rei fost ier mere=n Gradin'a“ [Susn'evița] Mor., „Făt-fr.“ 1931, 309; „Nu rei fost tu fi, reș fost pl'erde trupele“ [Susn'evița] Mor., L. fr. n. 41; „re fost și ie ucide“ [Bîrdo] Mor., L. fr. n. 80; „se reș fost omu ucide“ [Bîrdo] Mor., L. fr. n. 89; „Io reș vo fost osândi [Bîrdo] Mor., L. fr. n. 91 — și toate atestările citate dela Pușc. II 184; — b) în Jciân, la Mor., L. fr. n.: „Se nu reș fost zadeni, reș fost fali“ 144; „se re fost rad ânsura“ 161; „ia se re fost rad merita“ 164; „che toț re fost vo rad vla“ 164; apoi: „cesta fecior nu re fost fi așa mușat, nu re fost prevtu ajuta-l face“ Mor., „Făt-fr.“ 1929, 193; — ba mai mult, fraza din chestionarul meu, cu care (la 1928) descindeam în Jciân *raș fi cumparat, se raș fi pinez avut*, am fost silit s'o formulez definitiv (după repetate sondări la fața locului) în celalt tipic: „raș fost cumpara, se raș fost pinez ave“! Pe când schema dacoromână a condiționalului perifrastic trecut ne-o atestă pentru Jciân uumai Șt. Nanu (în fraza — autentică? — citată adineori), iar pentru istroromână de sud, Martin Tîrcovichî din Bîrdo: „re fi fost o vesèle“ Mor., „Făt-fr.“ 1928, 53 și „io reș fi Bog=zn=cât anța zapatimeit“ Mor., „Făt-fr.“ 1928, 54, deși acelaș M. Tîrcovichî ne debita totuși (cf. citatele atestări din Mor., L. fr. n. 80, 89 și 91) și cealaltă schemă!

137) Lexic.: „Și'n croată=slovenă *ciganka*. Atestări, la Mor., L. fr. n.: „...și ale (nu al'e!) țiganche av=ō pus dupa cap“ 122; „țiganca s=av...sculat“ 122; „Cea de dracu țiganca“ 139; „Bravo țiganco!“ 139. — La Pop. II 160: *țiganiche*.

138) Semant.: Cuvântul *strâmb* în istroromână cu accepțiunea *vinovat, de vină, culpabil*. Cf.: „Cea t=ie strâmbō che bragheși porta“ Mor., L. fr. n. 124; „Ceașta ste voi jenschele strimbe“ *ibid.* 163.

139) Lexic.: Etimon. german. *Pension*, it. *pensione*; sloven. *penzija*.

140) Lexic.: Etimon. croatul=slovenul *načiniti* = a face, drege, găti.

141) Lexic.: Etimon. sloven *čebula, čebul* = ceapă. Atestat și la Mor.,

L. fr. n. 144.

142) Semant.: Nuanță semantică înrudită cu cea semnalată în Mor., D. C. I 84, Nota 89.

143) Lexic.: Etimonul? Cf. „ân vilifa boiza“ Pușc. I 62/1 sus (textul Nr. 38) = postul Crăciunului. La Pușc. III 329 traducerea improprie: *ajunul Crăciunului!*

144) Lexic.: Etimon. croatul=slovenul *post* = post, ajun.

145) Morf.: Vocativul *fratelule* atestat și în scrisoarea pe care, la 11 Aug.

1932, mi=ō trimite *Giuseppe Rogutici* din Jciân (cu Nrul casei 33).

146) Lexic.: Cf. it. *studente* = student: cărturar, intelectual — și german.

Student = student.

147) Lexic. (Morf.): Etimon. sloven. *šest* = șase.

148) Fon.: La Pop. II 93 *bîșcup*. Cf.: „și colidritile și bîșcopu și preuti“ Mor., L. fr. n. 169.

Adaos la Notele 14 și 100: La 9 Sept. 1927, gazda mea Mate Turcovicî Rade îmi comunica: „Omîri ce=l'i betâr din Jciân zicu *reslega, zeseći, neputi, nu raslega, zaseći, naputi*“.

Cernăuțul folcloric

(Continuare)

Frundzi **verdi** iarbi neagri,
 Spuni=**n**, badi, di **fi=s** dragi
 Or di nu calea=**n** disleagi!
 Da mai jini⁷⁾ sārili
 Si=**n** mai vedz muștrārili
 Cum ma bat și ma mustreadzi
 Si nu șād la tini=**n** brafi.
 Da atuncia m=oi lasa

Cin⁸⁾ oi ști a numara
 Penițili⁹⁾ di pi cuc
 Și frundzucu di pi nuc
 Și iarba di pi hotar...
 Ș=inc=atuncia nici atunci
 Cin a faci plopul nuci
 Și rachita magureli¹⁰⁾,
 Și proțapu jișineli¹¹⁾.

* * *

Cules în 20 Aug. 1933 din Cernăuți, suburbea Horecea Mănăstirii, dela Dochia a lu Toadir Humaïlo (analfabetă) în vârstă de 78 ani.

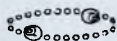
* * *

Frunzi **verdi** lemn frundzos,
 M=o facut maica frumos
 Neamțulu⁶⁾ di bun folos.
 Cin iaram maicii mai bun,
 M=o giurat neamțu nebun.
 Cin iaram maicii mai drag.
 M=o giurat neamțu sup¹²⁾ steag.
 Neamțuli, nu fi=i jeli
 Di tinirețili n=eli?
 Neamțuli, nu fi=i greu
 Di=on copchil tinir ca ieu¹³⁾?
 Bati, Doamni, neamțu=**n** fafi!
 M=o luat fari musteați;
 O ramas bagiocurili
 Si ni poarti jocurili!

O ramas on golomoz
 Si iubasci ci=i frumos!
 Cii frumoș¹⁴⁾ si duc in țari,
 Cii urit la feti=**n** sari.
 Cii frumoș pi car di foc,
 Cii urit cu feti=**n** joc.
 Voinicii si duc in lumi,
 Hidzi¹⁵⁾ pun la feti numi.
 — Hai, ficiori, si ni=nsuram
 Piri¹⁵⁾ feti capatam
 Și frumoasi și gazdaci
 Si ni=alegem cum ni placi;
 Catanili or jini¹⁶⁾
 Și fetili s=or scunchi.

Cules în 20 Aug. 1933 din Cernăuți, suburbea Horecea Mănăstirii, dela Dochia Carpiuc (știutoare de carte) în vârstă de 40 ani.

Petru Iroaie

7) = vină, vino.

8) = când.

9) = penele.

10) = măgulele, momele, amăgeli, zaharicale.

11) = vișine.

12) = sub.

13) Ca eu = ca mine; aspect sintactic frecvent în conservativul cântec popular și amintitor de istroromânul: nego io (= decât eu).

14) = cei frumoși.

15) = Hâzii, urâții.

16) = până cu n rotacizat, acest rotacism fiind frecvent în graiul Cernăuțean.

16) = veni.

Lelea Safta la Mănăstire

(Folclor)

I.

Ținând seama de preconizările folcloristice moderne, că folclor e nu numai materialul arhaic-tradițional, ci și cel actual, dau în vileag un specimen din acest fel de material folcloric. Textul vine din Pătrăuți pe Suceava, anul cam 1900 și vizează Mănăstirea Dragomirna. „Părintele Gherlonții” e decedatul Gherontie Velehorschii, fost cantor bis. în Pătrăuți pe Suceava, apoi monah în Măn. Dragomirna. „Marcarie” e decedatul monah Michliuc din Măn. Dragomirna. Grafia e cea utilizată de d-l Leca Morariu în colecțiile d-sale istroromâne *De-ale Cirebirilor* I—III.

II.

Textul

Safta : Cumătrî Mariucî hăi ! Cumătrî Mariu¹⁾ !

Mariuca : Ha ! Cini ma strigă ?

S. : În²⁾ vin pîn la poartî, sâ-ș spun nușci !

M. : Îrra cumătra Safta ! Vin, cumătrî, vin ! —

Și cumătra M. iese din casă ștergându-și mânele și fața de poalele cămeșii (Gest autentic folcloric, căci există și-o gesticulație specific-folclorică...).

M. : Da parcî vîi dila biserci³⁾ ?

S. : Pui⁴⁾ vin dila sfinta Dragon'ira.

M. : Îiii ! Da cini-o facut slujba astidz : Parintili Ghirlonții ori Parintili Marcarii ?

S. : Baaa ! Parintili Ghirlonții a nostru.

M. : Da Parintili Marcarie ci-o facut ?

S. : Aciala o spus cazania⁵⁾, fumeie hăi !

M. : Ș-o tribuit sî hie frumos !

S. : Vai di mini, frumos o mai fos⁶⁾ — saraca ! Si hi vadzut n'ata⁷⁾ ! Cîn o-nceput, saraca, si spuî ! Și dăi și dăi, și hai și hai ; și dăi și hai, și hai și dăi...

M. : Da ci-i da, cumătrî, ci-i da ?

1) Vocativ scurtat, cu accentul oxiton.

2) Interjecție : = ian !

3) = biserică.

4) = apoi.

5) = predica.

6) = fost.

7) = dumniata.

8) Imperfect : zicea, spunea, clocotia, vnia, spuneam, vorbiam.

S. : Stăi saraca, cî ț-oi spuni ! Ș-apui sî hi vadzut cum o=nceput și dzice⁸⁾ și dzice, și spune⁸⁾ și spune ; ș-așe dzice ș-așe spune, diiii biserca³⁾ clocote⁸⁾.

M. : Da ci spune⁸⁾, creștini hăi, ci spune ?

S. : Stăi saraca cî ț-oi spuni ! Ș-apui cum ț-am dzis, tot îi da și mîna și mînaaaa, di așis huie⁸⁾ manastirea !

M. : Da ci mîna, fumeia lu⁹⁾ Dumnadzău, ci mîna ? Vai di mini n'i s-or afuma galuștili la foc !

S. : Și cum îi spunem⁸⁾, saraca, sî-l hi vadzut cum mai strîga și să framîntaaa ! Da norodu așe di cu dragosti-l asculta, cî o samî, o fos⁶⁾ cascat niști guroali . . .

M. : Na=pui, i=0 așis ma duc în casî cî n'=or hi sarit tăti galuștili pi șparhăt ! . . .¹⁰⁾

S. : Vai de mini, cumătri dragi, da sî nu mai agiung dacî nu ț-oi spuni, na ! Adicitile, iga ci=i ! Cum stam ling-on pareți și mai vorghem⁷⁾ c=0 gospodini, sî crăp și sî=n' sari ochi dac=am audzit macar un cuvîntăl, na !

M. : Vai din mini și di mini, amû hotarît c=ei hi ramas făr di galușcuți ! . . .¹¹⁾

Maxim Boșcoian

Biserica Voronetului

(Foto I. Ambre)

⁹⁾ = lui.

¹⁰⁾ = plită (cf. German. *Sparherd*).

¹¹⁾ Pluralul : *gălușcuțe*.

Din corespondența lui A. Glavina

La capătul călătoriei noastre istroromâne din 1928, avurăm (în 19 Septembrie) fericita ocazie de a sta, la Fiume, de vorbă cu d-na Flora Zagabria Glavina, soția regretatului apostol cirebir Andrei Glavina¹⁾. Se adusese atunci vorba și despre faptul că cel ce și-a prăpădit sfârșitul²⁾, prin exces de devotament pentru cauza îmbrățișată de dânsul, — că fanaticul Cirebir Andrei Glavina, neglijatul³⁾ României de pe vremuri, doarme de veci într'un cimitir dela Pola și că, din sărăcia lui de biet învățător, nici măcar o cruce vrednică nu-i străjuiește mormântul...

Dar cu prilejul acestei, pentru noi atât de răsplătitoare, întrevăderi din 19 Sept. 1928, am ajuns în posesiunea unei părți din corespondența⁴⁾ lui A. Glavina. Ne împlinim acum o datorie față de amințirea celui ce-a fost nu numai într-un tot vrednicul continuator al operei lui T. T. Burada, ci și întregitorul ei — publicând scrisorile de mai jos, cari sânt, și o pioasă comemorare a fericitului Andruș Glavina : o altă cruce deasupra unui mormânt uitat... , dar sub multiple aspecte, și un izvor de investigații pentru chestiunea istroromână.

Leca Morariu

I.

„ROMANIA“
Rassegna italo-romena
Direzione

ROMA
Piazza delle Copelle, 72 A.

20/XII 21.

Pregmo Sig.r Glavina,

il prof. Matteo Bartoli⁵⁾, carissimo amico di vecchia data, mi ha parlato lungamente dell' opera Sua e dei suoi Romeni istriani con l'entusiasmo che Lei certamente sa e conosce. Io dirigo qui a Roma una rassegna quindicinale „Romania“ di cui Le invio la raccolta di

1) Cf. și „Făt-frumos“ III 1928, 172.

2) Cf. articolului *Esequie di un patriota* reproduc în „Făt-frumos“ III 1928, 194—195 (după ziarul „L'Azione“, Pola, An. VII Nr. 37 de Joi 12 Febr. 1925).

3) „Acum am scris și în România, unde tac amicii mei ca și morți, ceea ce e destul de trist. Aici nu e vorba de un om, ci e vorba de soarta alor mei, de Rușii din Istria“ — îi scria el (în 18 Iulie 1908) fostului său profesor A. Viciu dela Blaj... (cf. S. Pușcariu, *Studii istroromâne* II 1926, 46 și Leca Morariu, *Istro-Românii* 1927, 31).

4) Corespondență din care (în „Făt-frumos“ III 1928, 172—174) publicam, iarăși atât de documentara scrisoare (1921) a lui I. C. Grădișteanu către A. Glavina.

5) Maistrul Bartoli dela Torino.

quest' anno e invierò regolarmente i numeri via via che si pubblicheranno.

Nella rassegna che è italiana, quantunque naturalmente accetta e appoggiata dai miei amici di Bucarest, è mio intendimento di dare larga parte al problema dei Romeni istriani e ai loro interessi.

Di più, come capo dell' ufficio stampa per la Romania in Italia e valendomi di tutte le possibilità che mi offrono le varie relazioni con gli Enti ufficiali, intendo occuparmi seriamente per appoggiare i giusti e legittimi desideri della popolazione di cotesti comuni.

Vorrei intanto ch'Ella mi comunicasse con cortese sollecitudine tutte le più ampie notizie che Le riesca sopra il numero, le occupazioni, i paesi, la particolarità caratteristica ecc. dei romeni di Montemaggiore.

Coordinando questi dati farò in un articolo un richiamo al governo italiano e a quello romeno per ottenere intanto, e subito, qualcosa: una biblioteca circolante di libri convenienti, in italiano e in rumeno — e altro che Lei stessa avrà cura di indicarmi. Io conto sulla col-

Andrei Glavina,
elev la Iași

laborazione sua anche per notizie a sua firma ch'io pubblicherò molto volentieri: a che punto è, p. e. il progetto di collegamento ferroviario Pisino-Abbazia? Come è risolto il problema dell' insegnamento? Furono realmente concesse le venie di studio pel Collegio Nazionale di Pisino promesse dal sottoprefetto Galli? ⁶⁾ Quali sono i provvedimenti presi dal governo italiano per i vostri comuni e quali sono i provvedimenti desiderati? Questi ultimi m'interessano in modo particolare.

Ella non abbia scrupoli nel segnalarmi bisogni, inconvenienti, lagnanze, desideri, progetti: tutto quanto nella rassegna — che è ita-

⁶⁾ Vezi-l pe „comisarul civil doctorul Galli“ la S. Pușcariu, *Studii istrorom.* II tabela X.

liana e bene accetta nei circoli ufficiali italiani — sarà convenientemente esposta con la mia firma e responsabilità, in modo che Ella sia perfettamente, al caso, salvaguardata.

Dico questo — non perchè ritenga che il nostro governo non sia favorevole al vostro sviluppo, ma perchè forse sarà necessario parlare della insufficienza dei funzionari.

L'amico Bartoli che mi fornì notizie dei Rumeni dell' Istria è venuto con me alla Legazione di Romania a parlare di essi — e naturalmente la Legazione è quanto mai disposta a fare quanto è possibile per loro a mezzo mio.

Io la prego dunque di volermi al più presto inviare tutto quanto Ella può di notizie — e se le fosse possibile (contro restituzione) quanto Ella avesse di articoli, opuscoli o libri sui suoi rumeni. Bartoli mi dice che un articolo fu pubblicato dal Lombardo Radice sulla sua rivista. In quale anno? C'è qualcosa sui Romeni nei volumi del Caprin⁷⁾ nella Venezia Giulia? In altre opere?

Molto mi piacerebbe poter pubblicare parecchie buone fotografie di cotesta località — una per esempio che comprendesse il lago e il Monastero — e una almeno per ogni paese col m. Maggiore. Se possibile però uno o due gruppi di gioventù maschile e specialmente femminile, uno di vecchi uno di bambini — qualche interno.

Perchè dal comune romeno è stata esclusa Seiane?⁸⁾

Io resto in attesa, egregio sign. Glavina, d'un suo riscontro e la prego di voler gradire i miei anticipati ringraziamenti e saluti cordiali.

Suo
dott. M. A. Silvestri
direttore di „Romania“

II.

Il Commissario Civile
Pisino

22/4 22.

*Egregior Signor dirigente!*⁹⁾

Il professore Matteo Bartoli col quale ho parlato a lungo sulla questione rumena Le trasmette il foglietto accluso contenente diverse

⁷⁾ Caprin, mare 'proprietar de tipografie la Triesta, și istoric=autodidact, s'a ocupat cu istoria fostului litoral austriac.

⁸⁾ E vorba de izolatul sat isto=român *Jeiän* (it. Seiane) p. care vezi Leca Morariu, *Istro=Românii* pag. 12 și urmât. și harta Leca Morariu, *Libru lu Rumeri din Istrie* 1928.

⁹⁾ A Glavina era „dirigente“=le (=directorul) Școalei primare „Școala=Popelare=Imperatore=Traiano“ din Susn'evîta (it. Valdarsa). Amănunte d. această școală cf. la Leca Morariu, *Drumuri cirebire* în „Făt=frumos“ An.IV 1929, 81—83.

domande alle quali Ella vorrà rispondere. La risposta è da inviare al „prof. Sextil Pușcariu dell' Università di Cluj — Romania“ (ex Klausenburg) riferendosi al prof. Bartoli.

Vorrà poi inviare a me i seguenti dati :

1. Qual'è il percento degli alfabeti nei villaggi romeni, distinguendo i vecchi dai ragazzi ?

2. Quante e quali sono oggi le vie di comunicazione fra Sejan e villaggi romeni del Montemaggiore e da quando esistono esse ?

3. Esiste ancora in questi villaggi l'istituzione dei trovatelli ¹⁰⁾ che c'era almeno verso il 1850 ?

4. Qual' è l'occupazione principale dei Romeni d'Istria ? Qualche dato statistico sul bestiame ¹¹⁾ e sull' industria domestica.

La prego di ripondermi su questi 4 punti ed inoltre di prestarmi un' opera che il prof. Bartoli Le ha donato.

Spero di rivederLa fra breve a Pisino e salutando

Andrei Glavina, fascist

distintamente mi segno
Dr. Galli ¹²⁾

III ¹³⁾.

Bogliasco (Genova), 15. VIII. 22.

Car. amico, queste vacanze non posso recarmi nell'Istria a lo desideravo vivamente, anche per collaborare alla inaugurazione del nuovo Comune romeno. Ma continuo ad occuparmi in altri modi dei Suoi Romeni, e al principio del prossimo anno scolastico avrei bisogno di quelle versioni dialettali della Parabola del Figliuol Prodigo nelle

¹⁰⁾ Instituție caritabilă — azi căzută în desuetudine — prin care atâția și atâția dintre copiii naturali (din flori), lepădați, — ajungeau a fi salvați ; căci mamele lor îi depuneau în chip anonim la aceste institute.

¹¹⁾ Cineva (A. Glavina ?) înseamnă aici cu creionul : 4.000 feste bovi, vacche ; 2 000 pecore (= 4.000 capete de boi, vaci ; 2.000 oi).

¹²⁾ Vezi Nota 6.

¹³⁾ Răspunsul lui A. Glavina (22 VIII 1922) la această scrisoare a prof. univ. M. Bartoli vezi-l la S. Pușcariu, *Studii istroromâne* III 235—236.

parlate di ciascuno dei vostri villaggi romeni, compreso quello di Seiane ¹⁴). Voglia, La prego, compiere colà, il lavoro ch' Ella avrà senza dubbio iniziato e sopra tutto non abbia scrupoli di grafia o altri.

Il Dott. Borghezio della Biblioteca Vaticana mi ha promesso di farLe avere catechismi e altre stampe in lingua romena. Ma è opportuno ch'Ella gliene faccia domanda.

Distinti ossequi alla Sua Signora ¹⁵), e cordiali saluti ai nostri comuni amici compreso il Cav. Galli ¹⁶).

Suo aff mo
Prof. M. Bartoli ¹⁷)

IV.

Bogliasco, 9 sett. 22.

Carissimo amico,

avrei dovuto ringraziarvi subito della vostra cortesissima risposta, ma aspettavo la traduzione di Seiane ¹⁸), che, come dicevate spedirmi „probabilm.“ pochi giorni dopo.

Le vostre due traduzioni ¹⁹) mi sono davvero preziose, e ve ne ringrazio vivissimamente.

E il vostro articolo ²⁰) per una delle riviste del Touring Club Italiano? Perché non me ne parlate? Dovete farlo al più presto, anzi ora; e senza ponzarlo proprio alla diavola. Mandatelo, con saluti da parte mia, al Comm. Bertarelli, dirett. del T. C. I., Corso Italia 10 Milano. — Fatevi prestare qualche libro, che vi occorra da Camillo Defranceschi, amico mio, vicedirettore della Biblioteca Civica di Trieste, o dal Dott. Scampicchio, dir. della Biblioteca di Parenzo o dal Prof. Bellulovici.

¹⁴) Vedi Nota 10.

¹⁵) D-na Flora Zagabria Glavina (azi la Fiume, Via Flavio Gioia Nro 3/I).

¹⁶) Nota 6.

¹⁷) Nota 5.

¹⁸) Traducerea — pretinsa traducere — a parabolei *Fiului pierdut* în idiomul (istororomânci de nord) din Jeciân vezi-o la S. Pușcariu op. citat III 237—238. Am arătat (în *Pe marginea cărților* II 1929) că A. Glavina nu cunoștea idiomul Jeciănean și că pretinsele lui texte Jeciănene (din S. Pușcariu III 212—234) sânt, sub toate raporturile, imposibile.

¹⁹) Parabola *Fiului pierdut* în idiomul din Susn'evita și din Bârdo (cf. ambele versiuni la Pușcariu op. citat III 236—237).

²⁰) Despre ce fel de articol al lui A. Glavina o fi fiind vorba?

Come vi ho scritto, il Prof. Borghezio, impiegato della Biblioteca Vaticana (Roma), vi manderà opuscoli romeni, sacri e profani, ma scrivetegli.

Oggi riparto per Torino e di là vi scriverò. Ma prima speditemi la traduzione di Seiane.

Anche mia moglie e la mia bimba ricambiano i v. saluti.

Ossequi alla vostra gentil signora.

L'obbl. v. M. Bartoli

Spedisce: Prof. Bartoli dell'Università
di Torino

RECENZII

George Onciul, *Istoria Muzicii*, vol. II, *Evul Nou până'n prezent*, București 1933, tip. Bucovina (I. E. Torouțiu. — Va să zică puterea de muncă, mai bine zis pasiunea lui G. Onciul, a dus la capăt greua sarcină cu care pornia la drum acum câțiva ani, dăruindu-ne în adevăr o integrală istorie a muzicii; dându-ne deci cartea de căpătâi pe care până acuma noi Românii n'o aveam (și trebuia s'o avem, fiindcă, după chiar iperbola lui G. Onciul, „poate în nici un domeniu nu ne-am afirmat atât de demn în fața străinătății, ca și în muzică“ II 263). Chiar numai faptul acestui protagonism e vrednic de toată recunoștința noastră, și vrednic de melomania Bucovinei românești care, iarăși vorba lui G. Onciul (II 242 Notă), se prezintă în „proporțiuni într'adevăr excepționale“. Dar, și mai mult, — și împotriva scepticismului acelor care, fiindcă nu l-au cetit pe G. Onciul, au de obicei numai aprecieri ieftine și nedrepte față de eroica lui realizare (G. Onciul, un băiețandru, după d=lor . . . , nu putea debita decât părerile altora: o compilație după Francezi, Italiani, Germani etc. . . .) — țin să accentuez: marele merit al operei lui G. Onciul este originalitatea ei! Să nu prea fim surprinși! Ne prevenia doar asupra acestui fapt acu recenzia lui Sym (= cunoscutul estef Simionescu-Râmniceanu) din „Universul“ (XLVII Nr. 270 din 21 Nov. 1929), semnalând și'n vol. I din *Istoria muzicii* (1929) de G. Onciul: „adeseaori și o însemnată personalitate de gând, în împărțirea materiei și chiar în multe interpretări sau concluzii ale elementelor științificește stabilite“. Sau iată o dovadă în acest sens — și încă atât de actuală — din proaspătul vol. II al lui G. Onciul; „Fără a fi *patriot* acolo unde nu.

trebuie, suntem totuși siliți a recunoaște că multe arii devenite celebre, *lieduri fără cuvinte*, piese-reverii pentru diferite instrumente, cântece și duete pe cari le cunoaște în apus fiește copil, nu întrec deloc compoziții de-ale unui Porumbescu: d. ex.: *Balada* cu motivele ei ar fi făcut oare rușine unui Chopin? *Reveria*, *Tempi passati*, etc.. — nu sunt oare tot atât de bune ca și unele, foarte renumite, din vremea școlii romantic-lirice? Sau poate — repet — lacune cu privire la stil și tehnică, chiar în cele mai bune piese în acea vreme. Dar n'am spus că stilul a fost de salon (aproape de salon cel puțin) și în apus în acest curent? — Și de ce să căutăm numai știință sau tehnică savantă într-o muzică ce-a fost creată tocmai ca un fel de recreațiune în contra stilului prea sever (v. cel galant *după Bach!*) sau prea greu (v. *liedul* liric *după clasici!*)? De ce respectați pe un Ph. Emanuel Bach și pe un Mozart chiar în părțile unde devin *galanți* — și nu totdeauna profunzi! — ; de ce pretindeți a iubi pe un Mendelssohn și totuși treceți cu vederea cele mai bune creațiuni ale lui Porumbescu și ale contemporanilor săi!" (253—254). Și la fel (256): „De aceea se întâmplă ca unii compozitori să fie cunoscuți în lume, cu toate că nu valorează, deseori, nici măcar atât, cât mulți dintre ai noștri, despre cari nu se știe nimic dincolo de hotare (ba, uneori nici în țară!)”.

Dar nota aceasta personală și — creator subiectivă a lui Onciul poate fi vădită pas de pas, prezintându-se cât se poate de simpatice și iarăși, extrem de actuală (actuală chiar și pentru alte domenii de manifestare artistică a zilelor noastre); d. p.: „sufletul celor cari astăzi vizitează sălile de Concert, nu constă numai din simțire și este bine să dai ocupație dintr'odată atât sentimentului cât și intelectului, cea de-a doua parte sufletească din om. Ușor, însă, se poate ajunge aci la exagerare, și atunci piesa rămâne fără bază, fără vitalitate... În acest caz se va simți și mai mult că muzica trebuie să rămână principală și nu accesoriu... Totuși, tendința ca atare către muzica de program, și în consecință, foarte multe din creațiunile în acest domeniu, sunt cât se poate de sănătoase, deoarece absolut justificate prin spiritul vremii și progresul universal. Exagerările le vom cunoaște. Cea mai dăunătoare, sau, mai bine zis, cea mai puțin bogată... este încercarea repetată de a pune muzica în slujba filosofiei, făcându-se experimente de a ilustra prin ea concepții sau sisteme filosofice ș. a.” (157); sau, vorbind de C. Franck: „Cât se poate de caracteristice pentru marele său talent, *Fericirile* ne arată puțința lui nemărginită

de a pătrunde în simțire până la cea mai zguduitoare profunzime — dar de a rămâne, totuși, sincer, clar, serios în expresie. Cât de strălucitor exemplu împotriva acelor cari caută, cu strășnicie și înverșunare, mereu *noul*, *originalul*, *extraordinarul*, găsind uneori ridicolul și stupidul“ (208); sau : „Cu toată știința lui, cu toată perfecțiunea în armonie, contrapunct, compoziție, instrumentație, Ceaicovschi este mare din cauza bogăției de inspirație liberă și sinceră. Amintim partea în $\frac{5}{4}$ din Patetica : Câte exemple din timpuri mai noi ne dovedesc cât de *căutate*, nefirești sunt astfel de măsuri la alți compozitori, cari speră să găsească în *extraordinar*, o compensare pentru lipsă vădită de talent ; și cât de natural, limpede curgător este la Ceaicovschi ! Multora ar putea sta ca pildă acest *asiat*, foarte multora !“ (267) — etc. etc....

O paranteză însă : citații ca acestea să nu ne seducă a-l socoti pe G. Onciul un unilateral, un simplist. Nu ! Dovadă, generoasa, larg-comprehensiva *Încheiere*, unde cu reală intuiție istorică G. Onciul crede în vaste perspective noi : „ceea ce trece azi drept lipsă de formă, nu este tocmai fără sens...“ (301) ; și : orice libertate este admisă, cu o singură restricțiune : să avem talent și sinceritate“ (302) etc ...

Fără doar și poate, un fineresc și înviorător curaj acesta, care străbate întreaga operă a lui Onciul. Răspântiile unde e gata să încruceze spada pentru evident-juste reabilitări, sunt frecvente, precum, firește, nu pot lipsi nici vârstările efemeride (ca cele din pag. 251 și 258, pentru arhiurgisitul și totuși atât de distinsul Conservator Cernăuțean, sau din pag. 253). Și deci G. Onciul, iarăși cu bun simț istoric, se institue d. p. chiar în apărător al „romanței“ : „... ce analiză să se mai facă unor compoziții considerate de genul *romanței* ? Și cine să se mai ocupe și de acestea ? — Nu toate sunt *romanțe* ! Cel puțin nu în sensul acela care ar da dreptul de a le disprețui. Mai mult : chiar dacă ar fi așa, pentru noi înseamnă o epocă în evoluție și sunt deci de cel mai mare interes“ (250) — și : „Oare câte din *creațiunile* acelor compozitori de azi, cari disprețuesc romanța, se vor bucura de atâta dragoste, după atâta vreme ?“ (253). Pentru alde Bănățeanul „complex autotidact“¹⁾ Maior Ioan Ivanovici (1848—1905) cetim : „Cât de repede și frumos au fost asimilate de Români, dovadă creațiuni netrecătoare ca acele de Ivanovici *Strauss al Românilor* (cunoscut în Europa !) ș. a., cari nu stau deloc în urma *regilor valșului* vienezi“ (252). Și avem impresia că G. Onciul — cu drept

¹⁾ M. Gr. Poslușnicu, *Istoria muzicii la Români*, 571—572.

cuvânt — nu=și dă adeziunea ²⁾ nici unui Enescu ³⁾ atunci când în încondeiază pe cei ce ajung „până a nega pur și simplu putința unei exploatări, unei valorificări a folclorului nostru în sens simfonic, susținând că ar putea fi prelucrat doar sub forma de *rapsodie*“ (259).

Ba elanul lui G. Onciul atinge chiar și limite dincolo de cari noi ⁴⁾ nu=l putem secunda: „Putem fi convinși că cele mai multe din acele orientalisme cari au fost primite ușor și cu drag de poporul român, sunt a se atribui influenței Țiganilor asupra muzicii naționale. Ei învață dela popor, dar îl și învață“ (237); și, în contra celor ce (ca noi!) „sunt dușmani până și lăutarilor poporului, considerându-i elemente ce strică, denaturează muzica populară“: „Dar bine se poate realiza oare, astfel de oprire? Și ce scop ar justifica aceasta? Să nu se supere nimeni dacă nu putem găsi în această luptă rațiune, nici rost. Ci, cel mult, un naționalism al unor fantaști, nejustificat, însă, și mai mult dăunător decât valoros. Muzica poporului — ca și oricare alta — trebuie să evolueze... Sau credeți că muzica românească, așa cum s'ar afla încă prin fundul munților ⁵⁾, chiar, s'a creat deodată sau fără influențe?“ (260).

Altădată, cu același avânt, G. Onciul semnează o poliță a cărei scadență, cunoscându-l, suntem convinși, n'o va evita: „Deaceia suntem frapați de asemănarea dintre multe cântece populare de aici (= România) și de dincolo (= Spania): la prima audiere îți fac impresia că au origine comună, că ar fi absolut ale aceluiaș popor“ (222). Pentru cântecul românesc apoi — capitol tratat numai în schemă generală (încât așteptăm ca G. Onciul să se pronunțe și în detalii) —, mai precis, pentru începuturile compozițiilor românești, nu ne surprinde preconizarea progresistă: „Depart de a ne asocia cu acei ce tună și fulgeră în contra oricărei violări (cum o numesc) a cântului și a construcției antice românești, noi vom găsi în ele încercări cu rezultate pozitive în evoluția firească“ (248—249).

²⁾ Ca și alții cf. Leca Morariu, *Pentru cântecul popular*, 1933, 41—55.

³⁾ Și împotriva aceluiaș Simionescu=Râmniccanu din „Universul“ citat, cam înțelegem de ce G. Onciul „n'a simțit nevoia să cedeze prima pagină a operei sale unei prefețe de Enescu“!... Zicea adecă d. S.=R.; „Ne=a mirat însă faptul, cum un muzician de capacitatea și sinceritatea d-lui Onciul, n'a simțit nevoia să cedeze prima pagină a operei sale, unei prefețe de Enescu“...

⁴⁾ Fiindcă, împreună cu Dr. Otto Böckel, *Psychologie der Volksdichtung* și Béla Bartók concepem (în genesa și dănuirea lui) un cântec popular fenomen spontan, izolat de orice influență externă (cf. Leca Morariu, op. citat. 49—54).

⁵⁾ Da! Cf. Leca Morariu, op. citat 51—52!...

Și totuși (un *totuși* care se impune acum) această *Istorie a Muzicii* [la alcătuirea căreia, cum ne dă de înțeles autorul, a prezidat *istoria împreună cu critica și critica împreună cu istoria* (207)], degajează atâtă persuasivă sinceritate și distinsă modestie, încât la capătul subiectivelor noastre impresii, cea mai nimerită elogiare sintetică a ei ne pare a fi tot cea semnată de *competența lui Constantin Nottara* pentru vol. I („Dimineața” din 3 August 1930), adică: „Nu trebuie să-și închipuie cineva că *Istoria Muzicii* a d-lui Onciul e un studiu prea scolastic, plin de formule, ci din contra o lectură agreabilă, fiind totuși bine documentată, atingând toate chestiunile privitoare la evoluția muzicii în decursul veacurilor; și printr'un stil clar curgător, captivează atențiunea oricărui care are la bază ceva noțiuni despre muzică!”

Leca Morariu

Multe și mărunte . . .

Optzeci ani dela nașterea lui C. Porumbescu. — Cum Victor Morariu semnală că'n registrele lic. „Ștefan cel Mare, data nașterii lui C. Porumbescu e 14 Oct. 1853, am descins (împreună cu prietenul Ioan Vicoveanu) în 15 Sept. a. c. la Șipotele-Sucevii și, cu marea ambilitate a Păr. paroch Dr. Vasili Antimovici din locul natal al Porumbescului, am depus apoi în Muzeul Porumbescu (Succava) un complet *Extract din condica de naștere și botez* pentru C. Porumbescu, din care se vede că C. Porumbescu e de fapt născut în 2 Oct. sf. vechiu (= 14 Oct. sf. nou) 1853 (deci nu 1854!). Încât în acest 1933 comemorăm nu numai 50 ani dela moartea, ci și 80 ani dela nașterea lui C. Porumbescu. Și mai precizăm că C. Porumbescu a trăit deci 29 ani 7 luni și 23 zile.

L. M.

*

Pentru bibliografia operei lui C. Porumbescu. — Reprodus, utilizat sau armonizat de alții, câte ceva din opera lui C. Porumbescu a mai apărut în următoarele publicații: 1) *Himn funebru* (*Adusu-mi-am aminte*) p. 3 voci în Nifon P. Ploșteanu, *Carte de muzică bisericească*, București 1902; 2) În N. Stoicvici, *Câtelecule de coruri pentru școlile primare*, Brașov 1903, Partea II, Nr. 9: *Cântecul gînteii latine* p. 2 voci și'n P. III Nr. 48 *Român verde* p. 3 voci; 3) *Marșul cîntăreșilor* p. 3 voci în *Colecțiune de cîntece pentru școlile române din Turcia Europeană de Vasile Stroescu, Directorul Școlii Române din Sofia*, București 1903, Editura H. Steinberg; 4) În *12 Cîntece de școală de T. Popovici*, Sibiu 1904: Nr. 4: *Imnul Unirii* p. 2 voci; 5) În *Cîntece și coruri școlare pentru uzul copiilor din școlile primare* de D. G. Kiriace, N. Bănulescu și N. Saxu, București 1905: Nr. 112 *Inima de Român*, Nr. 146 *Cîntecul Treicolorului* și Nr. 147 *Pe-al nostru steag*; 6) În *Colecțiune de cînturi școlare* de Teodor V. Stupcan, Iași 1910: Nr. 59 *Luna Maiu* (*Cerul limpede...*) p. 1 voce, Nr. 71 *Marșul cîntăreșilor* p. 1 voce și Nr. 100 *Steagul nostru* p. 2 voci; 7) În *Culegere de coruri pentru voci mixte...* de D. G. Kiriace, N. Bănulescu și G. Cucu, București 1911: *Treicolorul* (pag. 46)

și *Pe-al nostru steag* (pag. 47). 8) În *Carte de cântece...* de T. Popovici, Sibiu 1911: Nr. 17 *Cântecul gîntei latine* p. 3 voci și Nr. 22 *Pe-al nostru steag* p. 3 voci; 9) În *Lira Măestrului...* de A. L. Ivela, București 1919: Partea II *Tricolor* p. 3 voci, P. III *Cântec ostășesc* p. 1 voce, *Hai la vale* p. 2 voci și *Pe-al nostru steag* p. 3 voci, P. IV *Tricolorul* p. 3 voci, *În pădure* p. 3 voci, *Pe-al nostru steag* p. 4 voci, și *Serenadă (Dormi ușor)* p. 4 voci cu solo; 10) În *Cântece naționale pentru 2 voci egale ** de T. Popovici, Sibiu 1919: Nr. 3 *Pe-al nostru steag*, Nr. 8 *Trei colori* și Nr. 12 *Marșul călărașilor*; 11) În *Cântece naționale pentru cor mixt ** de ... T. Popovici, Sibiu 1919: Nr. 3 *Pe-al nostru steag* (armonizat de T. Popovici) și Nr. 8 *Treicolori*; 12) În *Cântece naționale pentru cor bărbătesc ** de ... T. Popovici, Sibiu 1919: Nr. 3 *Pe-al nostru steag* și Nr. 8 *Trei colori* (ambele armonizate de T. Popovici); 13) În *cântece școlare* de Mihai I. Constantinescu și Titus Gh. Minea, Iași 1923: *Pe-al nostru steag* și *Trei colori* (ambele p. 3 voci); 14) În *Manual metodic pentru predarea cîntului în școlile primare* de Alexandru Voevidca: Nr. 18 *Treicolorul românesc* p. 3 voci de Al. Voevidca; 15) În *Carte de cântece* de T. Popovici, Sibiu 1924: Nr. 40 *Cântecul gîntei latine* p. 2 voci, Nr. 61 *Pe-al nostru steag* p. 2 voci, Nr. 65 *Marșul călărașilor* pe 1 voce, Nr. 72 *Trei colori* p. 2 voci, Nr. 101 *Pe-al nostru steag* p. 3 voci, Nr. 103 *Marșul călărașilor* p. 3 voci, Nr. 109 *Trei colori* p. 3 voci și Nr. 116 *Cântecul gîntei latine* p. 3 voci; 16) În *25 de Coruri* de Alexandru Zavulovici, Cernăuți 1924: Nr. 13 *Patria Română*, Nr. 14 *Ieri o floare* și Nr. 24 *Pe-al nostru steag* tustrele armonizate p. 3 voci de Al. Zavulovici; 17) În *Orpheus, Cartea iubitorilor de muzică* de A. L. Ivela, București 1925: *Cântec ostășesc* p. 1 voce (Biografia lui C. Porumbescu), *Tricolorul* p. 3 voci și *Pe-al nostru steag* p. 3 voci; 18) În *Curs practic de muzica vocală* de G. Muzicescu și I. Teodorescu, Iași 1926: Broș. II *Tricolorul aranj.* p. 2 voci de I. Teodorescu, Broș. III *Inimă de Român* p. 3 voci și *Marșul Cîntăreștilor* p. 3 voci; 19) În *Manual de cântece patriotice și poporele de căpit.* N. Cerbulescu și N. Oancea, Sibiu 1927: *Pe-al nostru steag*, *Cântecul gîntei latine* și *Marșul Călărașilor* tustrele armon. p. 3 voci, — primul de N. Oancea, celelalte două de T. Popovici; 20) În *Gaudeamus* publ. de soc. „Junimea” la jubileul ei semicentenar (1878—1928), Cernăuți 1928: *Imn festiv*, *Vivat-crescat*, *Cântecul Gîntei latine*, *Imnul Unirii*, *Cântecul Tricolorului*, *Hora „Junimii”*, *Nu e viață mai plăcută*, *Hai să ciocnim*, *Frați la masa*, *Dragoș Vodă*, *Strigați băieți* și *Să ciocnim* (ultimele 2 arm. p. 4 voci de Ștefan Scalat). — II *Nedatate...*

(Va urma)

Ioan Vicoveanu

*) Publicate de Resortul de organizare al Consiliului dirigent român.

Cronică

Bucovina pentru C. Porumbescu. — Dar culturalitatea bucovineană a știut să-și sărbătorească pe marele său C. Porumbescu și dincolo de porunca îndrumărilor oficiale (cari, și dănele, tot din sugestii bucovinene¹ au purces!). Un scurt bilanț (atâta cât am putut înregistra noi): 1). Inaugurarea a făcut-o „Armonia” Cernăuțeană cu Academia ei din 19 Martie, conferențiar fiind distinsul muzicolog George Onciul (v. „Glasul Bucovinei” Nr. 4.025); 2). A urmat la 6 Aprilie Universitatea cu revelarea conferință *La semicentenarul C. Porumbescu* (ap. acum în broșură, Suceava 1933) rostită de Leca Morariu; 3). La 7 Aprilie a două Academii — C. Porumbescu a aceleiași harnice *Armonii*, între executanți aflându-se consacratele Octavia Lupu-Morariu și Elisa Manuș-Tabacaru (v. „Glas. Buc.” Nr. 4.038); 4). La 26 Prier d. Leca Morariu conferențiază d. C. P. sub egida *Muzeul Porumbescu* la Suceava, destinând — într'un *ceas bun* — venitul de 500 lei p. Bustul C. Porumbescu; 5). La 27 Prier Academia Porumbescu organizată de soc. „C. Porumbescu” în Sala Casei Naționale din Suceava. Cuvintează Victor Morariu d. *Personalitatea muzicală a lui C. Porumbescu și opera sa* (conf. publicată în „Făt-frumos” 1933 Nr. 3). Printre interpreții lui C. P. e d-na Elena colonel Teodorescu și Octavia Lupu-Morariu (v. „Gl. Buc.” Nr. 4.069); 6). În 30 Aprilie, la Suceava, Concursul p. bustul C. P.; macheta maistrului Ioan Cârdei întrunește 4 din cele 5 sufragii ale juriului (v. „Făt-frumos” 1933 Nr. 3); 7). La Cernăuți marele Concert-Porumbescu al *Armoniei de ieri*, dirijor fiind maistrul Constantin Șandru (v. „Gl. B.” Nr. 4.077): Cel mai mare Concert-Porumbescu pe care în acest 1933 l-a realizat întreaga¹) Românie; 8). La 4 Iunie marele și vrednicul pelerinaj și parastas organizat de soc. „C. Porumbescu” (Suceava) la Stupca (serbare care desigur sporia în valoare dacă printre preoții oficanți s'ar fi găsit cel mai chemat pentru acel loc: Î. P. C. Sa Păr. Arhimandrit mitrofor Dr. Ortisie Popescu²) dela Mănăstirea Sucevița, ultimul dintre *Cei cinci* Arboroseni! . . .). D. a. conferința populară a strădalnicului Ștefan Pavelescu și Concert p. norodul din satul copilăriei lui C. P. (v. documentara și pitoreasca cronică din „Gl. Buc.” Nr. 4.080 și 4.081); 9). La 6 Iunie sărbătorirea neobișnuit de fastuoasă a lui C. P. la liceul „Ștefan cel Mare” din Suceava, liceul elevului C. P., unde, în fața unui C. P. — portret executat de I. Cârdei, d. Ilarion Bereznitchi, președintele soc. „C. Porumbescu” cuvintează d. C. Porumbescu. Urmează apoi o duioasă comemorare religioasă a lui C. P. la Mănăstirea Sf. Ioan, iar seara marea șezătoare jubiliară cu care soc. „C. Porumbescu” își prăznuiește cei 30 ani de existență. Victor

¹) Festivalul Radio-București (6 Iunie) putea da mult-mulț mai mult! Conferința d-lui Gh. D. Mugur, șablonă și învechită în partea informativă. Audiția cu un *Adusu-mi-am aminte* care numai al lui Porumbescu n'a fost (cf. și critica din „Glas. Buc.” Nr. 4.087). Să nu ne prindă mirarea! Bucureștii nu-l cunosc pe C. Porumbescu; altfel, *Adusu-mi-am aminte* al soc. „Carmen” (I. Chirescu) nu putea fi falsificat în spirit atât de anti-porumbesc. Iar serenada *Dormi ușor* nu trebuia calificată ca „cea mai bună din piesele corale ale lui C. P.”, — când între aceste piese se mai află *Tabăra română*, *Altarul Mănăstirii Putna*, *Iarna* etc. Și încă o dovadă p. această suficiență bucureșteană în materie C. Porumbescu: „Radiofonia” Nr. din 4 Iunie cu afirmarea că după moartea lui C. P. nu s'a mai făcut nimic p. tipărirea operelor lui etc. . . . Răspunsul convenit l-a dat tot „Glasul Bucovinei” Nr. 4.074.

²) Omul de superioară valoare morală și intelectuală care, poate chiar pentru aceste „defecte” ale sale, a fost și de altfel atât de nedrept neglijat în viața bisericii bucovinene.

Morariu prezintă o femeinică schiță istorică (publicată în „Glas. Buc.” Nr. 4.086 și 4.087) a societății care cu atâta vrednicie poartă numele C. Porumbescu; o audiție cu program Porumbescu (v. aceleași Nre. din „Glas. Buc.”) încheie serbarea. În auditor — ca și la Stupca — distinșii nepoși ai lui C. P.: D-na Dr. Livia Cionca și d-l Ciprian Rașiu dela Cluj; 10). În 15 Iunie festival C. P. la Storojinet, realizat prin muzicianul de marcă Iosif Sahleanu Conferențiază Leca Morariu. Își dă concursul și Octavia Lupu-Morariu. Orchestra d-lui Sahlean execută și Potpourriul din „Crai-Nou” (v. „Gl. Buc.” Nr. 4.033); 11). În 16 Iunie Leca Morariu conferențiază la „Liga Culturală” dela Siret (prezidată, *in realitate*, de pasionatul intelectual dir. Nicodim Ițcuș) despre *Omul și artistul C. Porumbescu* (v. „Gl. B.” Nr. 4.084); 12). O altă culminație de omagiere a lui C. P. de către Suceveni: Reprezentarea operetei „Crai-Nou” în 24 Iunie (v. „Gl. B.” Nr. 4.089) cu distribuția: Dochita — Manuș-Tabacaru. Anica — Octavia Lupu-Morariu, Moș Corbu — Șt. Pavelescu, Bujor — Liviu Halip, Leonaș — Oct. Rodeanu, Ispravnicul — Procopie Rodințuc; la pupitru: August Karmet (v. „Gl. B.” Nr. 4.089); 13). În 25 Iunie festival C. P. la Gurahumorului, unde activează celalt proeminent Sahlean: *Alexandru*, și conferențiază d. C. P. harnicul Ștefan Pavelescu (v. „Gl. B.” Nr. 4.092); 14). În 9 Iulie festival C. P. la Ciudei, conferențiar fiind un alt devotat închinător al Porumbestilor: d-l director Leonida Bodnărescu (v. „Gl. B.” Nr. 4.103); 15). În 15 Iulie conferința lui Leca Morariu la Cursurile feriale agricole dela Suceava p. corpul didactic primar din Moldova-de-Nord: *Răsfoind cartelele și corespondența lui C. Porumbescu* (v. „Voința Școlii” Nr. 14 din 15 Aug.) și vizitarea Muzeului Porumbescu de către cursiști.

Nu sântem în măsură să stăruim apoi asupra concertelor izolate cari au avut în programul lor și piese de C. Porumbescu, pentru Porumbescu, ca d. p. Concertul dat la Vatra-Dornei în 20 Mai de către entuziastul meloman Păr. Mihai Teoiescu (v. „Gl. B.” Nr. 4.070), concert al cărui venit de 1.000 lei a intrat deasemenea în subscripția p. bustul C. P., lansată de rev. „Făt-frumos”. Cultul porumbesc al Bucovinei s’a manifestat apoi chiar și’n expansiuni revărsate departe peste meleagurile bucovinene: În 21 Iunie d. I. Nistor a vorbit d. C. P. la București sub egida Cercului studenților bucovineni, distinsa noastră pianistă d-na Oltea I. Apoctolescu executând piese de C. P. (v. „Gl. B.” Nr. 4.037 și 4.088); iar în August colonia „Aron Pumnul” dela Două-Mai (Jud. Constanța) l-a sărbătorit pe C. P. chiar în două mari=șezători. La prima, în 7 Aug. (v. „Gl. B.” Nr. 4.123) conferențiarul fu George Onciul iar printre interpreții lui C. P.: Octavia Lupu-Morariu, în cea de-a doua, la 27 Aug. (v. „Gl. B.” Nr. 4.136), a cuvântat Leca Morariu. Ba devotamentul Bucovinei p. C. P. fu rodnic chiar și dincolo de hotarele României, C. Porumbescu fiind sărbătorit prin Vera Mora-Șesan și din indemnul ei și la Brno (v. „Gl. B.” Nr. 4.081 și 4.087).

Bucovina ne-a dat apoi Primul bust-Porumbescu. În Bucovina o revistă („Făt-frumos”) a închinat comemorării lui C. P. un Nr. festiv Porumbescu. Și tot Bucovina a știut să-i aducă Memoriei lui C. Porumbescu *supremul omagiu*, reluând (în Colecția muzicală „Făt-frumos”) publicarea operei inedite a lui C. Porumbescu.

Elena Popescu

*

Iarăși semicentenarul Porumbescu (Pentru d-l Liviu Rusu). — În „Glasul Bucovinei” Nr. 4.128 d-l Liviu Rusu, profesor suplinitor la Conservator, face anu-

mite aprecieri cât se poate de subiective asupra scrierilor pentru comemorarea aceasta, în care Bucovina românească a pus atâta cald devotament, — aprecieri ce nu pot să rămână fără replică; fie și din partea unui nefitrat în muzică.

D-l Rusu, pentru a da mai multă greutate aprecierilor sale, pornește dela am-ploarea comemorării lui Johannes Brahms, căreia îi opune — ieftin și deplasat efect de contrast — „strădaniile câtorva credincioși culturii noastre românești de a *reinvia* amintirea lui Ciprian Porumbescu“.

Am subliniat cuvântul „a *reinvia*“, fiindcă orice Bucovinean, afară de d-l Rusu știe că n'a fost vorba de o reînviere, ci de prăznuirea Celui ce *trăește*, și trăește in-tens pe aceste plaiuri, chiar dacă unele din compozițiile sale, tipărite — câteva — ar fi epuizate sau chiar date uitării. Nu poate fi vorba de reînviere, când la Suceava există de 30 de ani societatea „Ciprian Porumbescu“, care are la activul său tipă-rirea a 11 broșuri din opera inedită a maestrului. Le cunoaște d-l Rusu?

Și tot societatea aceasta, care astăzi se află în preajma desvelirii bustului pa-tronului său, a organizat și acel parastas dela Stupca, despre care d-l Rusu spune iar greșit — că, „poporul însuși în mijlocul căruia a trăit Porumbescu s'a adunat să-l prăznuiească“. Da, țăranii din Stupca au dat dovadă de o admirabilă pietate pen-tru scumpul mormânt, dar indemnul le-a venit dela Suceava. De altcum, din toate prăznuirile amintirii lui Porumbescu, numai parastasul acesta se învrednicește de o notă bună din partea d-lui profesor; dar și aceasta cu o rezervă: „dacă ne putem lua după recenziile făcute în diferite ziare în ce privește obiectivitatea lor“ (!)¹).

Încolo „nici unul din festivalurile comemorative, nici chiar cel dela radio București, n'a putut prezenta vr'un interes deosebit ca eveniment muzical“. Până aci, d-l Rusu e în dreptul său: nu-l poate obliga nimeni să-i placă, să-l intereseze strădaniile mu-zicale ale... bieților diletanți din Cernăuți, din Suceava, necum ale celor dela Gu-rahumorului, Vatra-Dornei, Storojineț, Siret, Ciudei, dacă nu i-a plăcut nici corul „Carmen“ dela Radio București!

Dar iată cum, de aci încolo, ipercriticismul d-lui profesor alunecă în subiecti-vism și nedrept și profund=jignitor: „Toate, câte am avut posibilitatea de a le asculta, păreau a fi fost orânduite mai mult din porniri de obligativitate față de memoria de-functului decât din interes deosebit pentru muzica lui Porumbescu, ceea ce le dădea impresia de *superficialitate penibilă*, caracteristică paradelor de orice fel“. Deci; su-perficialitate penibilă și paradă deșartă, admirabilul concert Porumbescu al „Armoniei de ieri“, sub conducerea atât de riguros=exactă și entuziasă a unui *Const. Șandru*; superficialitate și paradă reprezentația lui „Craiu nou“ la Suceava, dirijat de maestrul *A. Kärner*, la fel concertele dela Gura-Homorului, dela Vatra-Dornei, cu toată în-suflețirea unui Sahlean, unui Totoiescu! Dar d-l profesor continuă, făcând curs, teorie, pentru ca să jignească și mai mult. D=sa constată acumă că pe când în Germania lui Brahms „ceace a determinat sărbătorirea, sărbătorirea, pentru noi neînțeleasă“ (pentru „noi“ toți, afară de d-l Rusu), a lui Brahms, n'a fost decât trăirea, aprofun-darea muzicii lui, — la noi opera de artă „nu joacă nici un rol sau mai bine spus un anumit rol: acela de a scoate pe scenă, în văzul lumii, divinitatea de natură vi-bratorie prin contractarea laringelui vr'unei cântărețe cu aspirațiuni de primadonă ori capacitatea sau incapacitatea unui instrumentist...“ Așa înțelege d-l Rusu să oma-

¹) D-l Rusu făcea mai bine dacă era de față la acel parastas ca repre-zentant al Conservatorului!...

gieze, dela înălțimea semi-catedrei sale, pe o Octavia Lupu-Morariu, pe o Eliza Manuș-Tabacaru!

Să fim bine înțeleși: ne dăm seama cu toții că nu mai suntem în era antebelică a entuziasmelor ieftine, care încurajau și mediocritatea, pe motive de interes al afirmării naționale. Critica se impune orișunde, acum când suntem închegați într'un singur corp național și când trebuie să ne întemeiem o viață publică și o cultură sănătoasă, solidă, reală. Dar e o mare distanță dela critica de care avem nevoie la ieșiri ca ale d-lui Rusu, atitudini care frizează snobismul și chiar insolenta — fie și inconștientă.

În partea finală a expunerilor sale, d-l Rusu relevă ca „singurul subiect demn de cronică din tot ce s'a făcut anul acesta cu ocazia comemorării” intenția revistei „Făț-frumos” de a tipări manuscrisele lui Porumbescu. Dar și aici o obiecțiune: în ce privește opinia d-lui Rusu că s'ar impune o ediție „originală”, fără îndreptări, — cineva care are cel puțin aceeași competență ca d-l Rusu, d-l prof. George Onciul, are argumente convingătoare pentru teza opusă, argumente pe care desigur nu va întârzia să le dea publicității.

Victor Morariu

*

Doctor honoris causa. — La 28 Mai a. c. Universitatea Cernăuțeană și oamenii de bine — *Oamenii...* — au avut satisfacția de a sărbători promoția festivă a lui Artur Gorovei la rangul de doctor onorific al Facultății de litere și filosofie din Cernăuți. Mare și mângâietoare reconfortare sufletului de-a vedea odată și încununarea MERITULUI REAL!

*

Frăție italo-română. — La Universitatea din Cernăuți a luat ființă un *Cerc de studii italo-române (... de studii*, nu de promovare a ploilor cu medalii și decorații, ca la alte similare surate Cernăuțene!). Seria conferințelor a inaugurat-o distinsul prof. și lector al Universității Cernăuțene d-l Dr. *Edgardo Giorgi-Alberth* vorbind (la 9 Iunie) d. *Geneza culturii italiene contemporane*.

*

La „Cernoviț!” — Nomenclatura stradelor Cernăuțene a suferit (pe câtă vreme?) o nouă serie de răsbotezuri (sit venia verbo!): str. Lăpușneanu devine str. Dr. David Anhauch; str. Munteniei dev. str. Poetul Fetcovici; str. Ion Creangă dev. Dr. Maier Ebner; o parte din str. Sf. Treimi (în care a copilărit Eminescu) dev. str. Rabinul Weiss; piața Teatrului vechiu dev. Piața Dr. Iacob Pistiner... Și numai cea mai întortochiată și mai imundă stradă, care din str. 11 Noemvre (coboară înspre gara Cernăuți, rămâne str. I. L. Caragiale, fiindcă — firește — legătura între Universitatea și Teatrul Național dela Cernăuți se putea face numai prin str. Goethe!

*

Ce s'a tipărit la Suceava. — Publicistica Suceveană (cărți, albume, ziare, reviste și piese muzicale), bogată mai ales sub aspectul manualelor didactice (cum se și cuvenia în citadela celebrului liceu românesc „Irident” dela Suceava) a fost minunat ilustrată cu Expoziția „Ziua Cărții”, organizată în Biblioteca Centrală din Casa Națională, Suceava (cf. și cronică din „Glasul Bucovinei” Nr. 4070) de aprigul prieten al cărții d-l profesor Cornel Sorocean. Și, fapt deosebit de merituos, e că această „zi” a cărții Sucevene, prelungindu-se din 20 Mai până dincolo de 5 Iunie (când fu cercetată de lumea adunată p. prăznuirea lui C. Porumbescu), s'a vădit a fi mereu completată și îmbogățită. Pilda d-lui Sorocean ar putea fi imitată și aiurea!...

Bustul C. Porumbescu. — Bustul C. Porumbescu, opera maeștrului Ioan Cârdei, ieșit din turnătoria Rășcanu București, a sosit la Suceava Luni 11 Sept. și urmează să fie desvelit la 14 Oct. c., deci în ziua când se împlinesc 80 ani dela nașterea lui C. Porumbescu. Lucrările de până acum au fost finanțate de : 1) Revista „Făt-frumos” (supscripția *) publicată mereu în „Glasul Bucovinei”) cu 21.500 lei; 2) Soc. „C. Porumbescu” Suceava cu 11.000 lei; 3) Prefectura Suceava 10.000 lei; 4) Primăria Suceava 10.000 lei.

*

† **Severin (Severian) Procopovici.** — „Dar Sânzienile din anul acesta au mai fost umbrite de fulgerătoarea veste : A murit profesorul Severin Procopovici ! Întemeietorul și îndrumătorul pururi devotat și neobosit al societății C. Porumbescu, Românul întreg și neînfricat, martirul însufleșirii sale iridente ¹⁾, dela 1916, s'a stins la 23 Iunie fără de veste în ajunul Sânzienilor și'n ajunul reprezentației comemorative a operei *Crai-Nou*” — înregistra „Glasul Bucovinei” (1933, Nr. 4089). Dar S. Procopovici mai rămâne și unul din marii pedagogi ai Bucovinei iridente : prin legăturile sale personale cu România liberă de ieri, S. Procopovici a întrupat aievea, și pentru întregi generații din Bucovina antebelică, un vajnic Memento român. Ca dascăl era împreună cu fericitul Iosif Flaișer, un neobosit desburuienător al limbii românești din Bucovina „austriacă” ; activitate care i s'a încheiat apoi, trainic și durabil, în broșura, vrednică de toată atenția : *Limba românească vorbită în Bucovina*, Suceava 1922. În 4 Iunie se închina la Stupca mormântului lui C. Porumbescu. La 21 Iunie, în ajunul izbăvirii sale deci, a fost văzut alergând la „lecții” — meditațiile cu cari își cârpia amarele zile de biet pensionar al statului român **de astăzi !** Și nu odată se vedea a fi foarte jenat în sentimentele sale față de Marea România liberă care i-a schingiuit bătrâneța și sărăcia cu atâtea „fericiri” ! . . . Hei, cu „Moșul Severin” să se tot fi aținut, când se aducea vorba de Marile Minciuni ale zilelor noastre : uniforme, decorații, serbări mărețe, secătui-toare de pungi și de sărmane vieți oropsite . . .

L. M.

*

*) Supscripția rev. „Făt-frumos” a ajuns acum la suma de 21.583 lei, și — fiindcă mai e nevoie — **continuă !!!**

¹⁾ Cf. Victor Morariu, *Amintiri burdujenene* în simpatica proaspătă revistă „Crainicul Sucevii” I 1933, 23.

„Meseriașul Român“. — Să nu uităm cât de românește și de intens cultural — ca întotdeauna — s'a manifestat „Meseriașul Român“ (din Cernăuții zdrențelor roșii) și cu prilejul sărbătoririi jubileului său de 25 ani de existență! Culminația: Festivalul din 11 Dec. 1932 în Teatrul Național din Cernăuți: rar de pilduitoare frăție românească a intelectualității noastre cu acea pătură socială, care

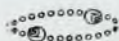
trebuie să ne dea cimentarea definitivă a dăinuirii noastre etnice (cf. cronică din „Glasul Bucovinei“ 1932, Nr. 3950). Între colaboratorii acestor meseriași, vrednic reprezentat printr'un Traian Ilcău, n'a

Dr. Aurel Morariu pregetat să se afle nici chiar o Octavie Lupu-Morariu! . . . Iar pecetluirea cea mai trainică a acestei devotate desăvârșiri românești: *Istoricul Soc. Meseriașilor . . . români din Moldova de sus (1907—1932)*, Cernăuți 1932 de Dr. Aurel Morariu, Omul de muncă și minunată abnegație meseriească, — organizator de conferințe și manifestări sociale, dirijor de cor și concerte, viteaz războitor cu balaurii anti-meseriași din Palatul Național, sprijinitor cu propriul său avut al oricărei acțiuni meseriașe, — și neașteptător a nici unei răsplătiri pentru această muncă, fiindcă — din fericire — nu toți vor să-și creeze trampoline politice din exploatarea instituțiilor noastre publice! . . .

*

Trăiască starea de asediu! — Trăiască, fiindcă (prin agerul și simpaticul maior Alex. T. Burada, fiul exploratorului cirebir) la „Cernoviț“ a desființat d. p. zdrențele circumcise „Die Welt“ (a lui Moise Korn) și „Die neue Zeitung“ (cu caractere ebraice) a lui Dr. Josef Kissmann — ziare de cea mai meschină instigație comunistă, încât directorii lor, Korn și Kissmann, își răcoresc acum avântul leninist în penetrierul Ieșean. Unde mai pui că și celelalte surate, mai mult sau mai puțin sovietice dela Cernoviț (deci „Vorwärts“, „Morgenblatt“ și chiar și „imparțiala“ (!) „Allgemeine“) și-au dobândit nu odată călușul binemeritat! Când d. p. această „Czernowitzer Allgemeine“ asmuta întreaga studențime minoritară asupra vredniciei studențimi române dela Cernăuți, atunci să fi văzut tupeu ca acela al lui „Allgemeine“ încontra cotidianului român „Glasul Bucovinei“ care-i reproșa această *antiromânească* atitudine! Și cât de tranșant mi fi-o puse atunci la punct toată rătoirea umanitară a lui „Allgemeine“, d. Al. T. Burada, decretându-i 2 zile da interdicție! Deaceia, înc'odată: Trăiască starea de asediu!

L. Bardeș

Apare tot la două luni

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :
S U C E A V A, str. Lascar Luția

ABONAMENTUL (achitat numai anticipativ)

În Țară 200 lei pe an

În Străinătate : 300 lei pe an

Colaboratorii plătesc numai 100 lei pe an

CUPRINSUL :

Virginia Zoe Giorgi-Alberti . Delavrancea și Italia
Victor Morariu C. Porumbescu elev al gimnaziului
superior „Din Suceava“
Leca Morariu De-ale Cirebirilor III (Sfârșit)
Petru Iroaie Cernăuțul folcloric (folclor)
Maxim Boșcoian Lelea Safta la Mănăstire (folclor)
Leca Morariu Din corespondența lui A. Glavina
Leca Morariu Recenzii
Leca Morariu și Ioan Vicoveanu Multe și mărunte . . .
Elena Popescu, Victor Morariu,
Leca Morariu și L. Bardeș Cronică

RESTANȚIERII NOȘTRI : Băiețan Gheorghe, prof. Siret
200 lei pe 1931 și 1932 ; Bidnei M., prof. Botoșani 200 lei pe
1932 ; Dr. Ovid Țopa, prof. Cernăuți 250 lei p. 1931, 1932 și
1933 ; D-na Elena E. Verenca, prof. 400 lei pe 1931 și 1932.
Continuă, nu fie cu bănat !...

BIBLIOGRAFIE

Colecția muzicală: „Făt-Frumos” Nr. 2, Suceava 1933,
cuprinzând:

C. Porumbescu: *Psalm* („Dumnezeu este Domnul”) și *Axion la Rusalii* („Bucură-Te, Maică”) Coruri mixte revizuite de George Onciul — deci două piese **inedite** de C. Porumbescu
Prețul 30 lei

Leca Morariu, *La semicentenarul C. Porumbescu*, Suceava 1933
(cu 3 ilustrații).

Leca Morariu, *La Voroneț (1913–1914)*, Suceava 1933 (cu 6
strații).

Dr. Rudolf Gassauer, *Tipuri de monete moldovenești înec
o tabelă de monete*, Suceava 1933.

Cornel Soroceanu, *Catalogul cărții Sucevene*, Suceava 1933.

Leonida Bodnărescu, *Anuarul I al „Ateneului Român” din Cluj
Storjineț* 1933.

George Tudose, *Spiru C. Haret*, Cernăuți 1933.

Gh. Bogdan-Duică, Ioan Barac, *Studii, București 1933 —
(Model de operă istorică-literară).*

Alex. Lapedatu, *Abolirea protectoratului rusesc în Țările române
(1834–1858)*, Cluj 1933.

Alex. Lapedatu, *În jurul asasinării lui Barbu Catargiu (Iunie 1862)*,
București 1933.

Alex. Lapedatu, *Jurnalul principelui Iacob Sobieski ... asupra cam-
paniei ... în Moldova ... 1686*, București 1933.

Virgil Tempeanu, *Cavalerii cântăreți (... Versuri din lirica ger-
mană ...)*, București 1933.

Corneliu Gheorghian, *Observațiuni asupra legii pentru introducerea
cărților funduare*, București 1933.

(I. M. Rașcu), *32 opere din literatura română (analizate de elevi ai
lic. „Gh. Șincai” București 1933.*

PREȚUL 30 lei